

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационния труд на кандидата Марта Тихомирова Димитрова
на тема: Инкрустация на цветни маси
за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР”
в Националната художествена академия
Факултет за приложни изкуства
Катедра „Дизайн на порцелан и стъкло”
Научен въководител: проф. Ивана Енева

В настоящия дисертационен труд автора Марта Димитрова ни въвежда в същността на метода инкрустация на цветни маси, както в исторически аспект, така и като съвременен метод за синтезирано изграждане на формата и декорацията.

С едно кратко изложение в увода, ни се дава информация за темите които се развиват в този обемист труд от общо 182 стр. Дава се кратка информация за двата вида инкрустиране повърхностно и дълбочинно на керамични форми, кога са възникнали тези техники в миналото, съществуващата им непреходност защото и в настояще време те са актуални, завладяват въображението на все повече световни центрове. И днес артистите са впечатлени от безкрайните технологични и творчески възможности на инкрустацията на цветни маси в историята на керамичното развитие, вече и обогатено от съвременните технологии в изкуството.

И така автора разкрива предмета на своето изследване за използване на тези средства за израз в съвременния дизайн на керамичното производство. Марта Димитрова определя структурата на материала въвеждайки необходимостта от решаване на редица задачи формулирани в 13 точки, които ще проследим в настоящия материал. Чрез тях се търси постигане на целта на дисертационния труд и решаване на поставените задачи с използване на научно-изследователски методи; структурен метод; формален метод; социологически анализ; сравнителен анализ; и художествен анализ. Определено е въвеждане на установени понятия и точен превод на използвани чужди професионални термини. Изследването представя и възможността за приложение на нови художествени техники в изкуството на фината керамика за реализация на уникални техники.

В първа глава проблема се разглежда като съществуващ в практиката.

Определя се значението на термините арт технологии и арт техники и инкрустацията като общо название на тези арт техники. Предмет на изследването са възможностите за приложение на арт технологиите в съвременния дизайн на керамичното производство. В подкрепа на целите на научната работа, избраната информация се разглежда с помоща на културно-историческия метод. В момента автора споделя, че техниките се използват само от керамици създаващи лимитирани серии.

В основата на съвременния метод лежи аналогичен на търсенето природен образец. Опитите за имитация на различно оцветените слоеве на полускъпоценни камъни (кварц, халцедон) чрез технологичните способности на керамиката и стъклото са известни още от древността. В Европа през XVI - XVII век са известни създадените изключителни произведения на ювелирното изкуство. Този природен феномен става възможен за приложение чрез технологични подходи при

керамиката и стъклото, служещи си с цветни маси. Видовете инкрустация са повърхностно запечатване на инкрустация и дълбочинно изграждане на инкрустация едновременно с формата. Видовете повърхностна инкрустация авторски определя като шаблонна повърхностна декорация, инкрустирана рисунка, релефна декорация върху оцветена основа, рисунка с цветни шликери в калъп.

Дълбочинна инкрустация или глинена мозайка представлява уникална технология изграждаща формата, цвета и фактурата. Димитрова дава примери за уникални произведения създадени с различни техники като – „нерикоми”, „милефиори” и „пластичен ахат”, които разглежда в своя труд. Докторанта цитира наши и чужди автори за различните методи на работа в тази сфера, както и внедряване на техни арт технологии в производствената среда като шликерен ахат и точен (източван) ахат, както и много смесени техники. Една сравнително най нова техника според докторанта е многопластово шликерно инкрустиране.

Повърхностната инкрустация се разглежда от автора исторически като важна част от древната история на керамиката. Това е подкрепено с фотодокументация и картинно представяне на методи на работа, като уникален продукт и като масово приложение на методите „нерикоми”, „милефиори” на „шликерен ахат”, „точен ахат”, смесена дълбочинна инкрустация и многопластово шликерно инкрустиране. Показаните примери впечатляват с хармонични цветови съчетания и изразните средства на съвременното пластично изкуство. Поставяйки си условието за максимално извличане на съществуващ опит от миналото, Димитрова разглежда най ранните прояви на повърхностна инкрустация в откритите съдове от края на бронзовата епоха в Египет (Tel el Yahudiyeh), техниката „инлей” в керамиката на Корея и Япония XII – XIII в.. Следват изследвания на различни стилове от XV – XVII век за повърхностно инкрустиране. Отделя внимание на изработка на техника за инкрустиране на плочки през XIII век в Англия, което дава отражение и в по късни производства в XIX – XX в., в много европейски страни. Разглежда важни течения в развитието на керамиката във Франция - Сен Поршер през XVI – XVII в. Представя интересни примери характерни за изразните средства на инкрустираната керамика отбелязвайки, че това са върхови постижения в развитието на тази техника. Друга техника е (Sprigging) солно глазирани керамични предмети от Германия – XVI – XVII век както и различни видове кафяво каменинови съдове – Кьолн, синкави и сиви глинени и други керамични практики – XVI до XX в.

Проучванията на Димитрова засягат всички европейски страни, но най вече Франция, Германия и Англия и са толкова изчерпателни и старателно разгледани от страна на техники и технологии, че впечатляват със своята дълбочина и разнообразие на представените примери. Марта разглежда и социалните промени във прехода на Европа от предимно аграрна икономика към индустриално производствена от средата на XVIII в., до средата на XIX в., даващи отпечатък върху производството на керамика. Отбелязва развитието на нов модерен и механизирани керамично производствен процес – Уеджуд, Спод, Минтън и др. които дават облика на невиджано до тогава машинно производство. Създадени са фабриките Майсен в Дрезден и Севър в Париж. Това според автора е не само икономически подем но и непрекъснато въвеждане на по висок професионализъм на водещите фирми. Подробно са описани професионалните възможности и различни нови реализации на много водещи фирми през този период, което показва

прецизност в проучването на докторанта близко до качествата на един подробен енциклопедичен справочник по керамика.

Дълбочинната инкрустация е разгледана също исторически, с отбелязване на най ранните сведения, ок. 3000г. пр. Хр. откритие известно като "египетско стъкло" в Египет и Двуречието произведено от пясък свързан с материал подобен на цимент, разтопен и покрит с глазура. Показани са няколко образци от древен Египет. Димитрова показва фотоси и коментира керамични съдове от Китай от VII – IX в. Към дълбочинна инкрустация са и „ахат“ изделия (крем изделия) XVIII в. В Англия инспирирани от Китай десет века по късно. Техниката „точен ахат“ 1685-1690 Джон Уайт и Смуел Бел, се развива в Англия. Много различни техники утилитарни и уникални предмети базирани на оцветени глини се разработват от Уеджуд през периода около 1768г., както и от много други фирми. Безспорно и тук Димитрова е проявила своето старание да бъде изчерпателна. Тя обобщава, че разгледаните приложения на оцветени глини, в хода на историята на керамичното развитие са в основата върху която стъпват съвременните арт техники, поради това на тях е отделено голямо внимание.

Не по малко внимание отделя Марта Димитрова и на задачата да обясни арт техниките в керамиката, прилики и разлики и сравнителния анализ на получените цветове, връзката, произхода и уникалните качества, различната употреба, функционалните и естетически критерии за оценка.

Най рани примери за оцветено стъкло са намерени в Египет, получения цвят е кафяв и зеленикав с прибавяне на други съединения. Автора обяснява подробно методите за получаване на стъкло в античността, Разглежда камео стъклото произведение на глиптиката характеризиращо се с фина гравюра върху разноцветно пластово стъкло, начинът на създаването му и ненадминатите образци създадени през първи век в Рим – вазата Портланд. Описва техниката мозаечно стъкло и глинена мозайка появили се в Италия през III- II в. пр. Хр. Поставящи началото на традиция в стъклообработването. Обръща внимание на факта, че общото между техниките мозаечно стъкло и глинена мозайка са изключително близки.

Димитрова отбелязва, че в специализираните речници за стъкло и керамика названията на техниките пресъздаващи цветовете ефекти на скъпоценните камъни са сходни. Такива техники при стъклото са „ахат глаз“, „авантюрин глаз“ и „опал глаз“, а при керамиката са „пластичен ахат“, „шликерен ахат“ и „точен ахат“. Тези техники са разгледани обстойно с представяне на изключително интересни цветни илюстрации впечатляващи със своя колорит и многообразие.

Особено внимание отделя кандидата във втора глава на представяне на съвременни автори работещи в сферата на арт технологиите. Разгледани са на групи, като това основно е свързано с видовете използвана технология в работата и със съвременната трактовка на арт техниката. Повърхностната инкрустация е предлагащата широк диапазон от декоративни ефекти, къси серии и утилитарни предмети. Представени са имена на водещи автори, с индивидуални естетични критерии и технологични системи. Цитирани са техни лични постижения, публикации и различия във възгледите, както и отрасли в които се специализират. Марта представя техни уникални серии и керамични предмети с утилитарно значение носещи качествата на съвременният прочит на високо художествен

продукт. Дава примери за съчетания на цветове и форми отговарящи на ефекта на въздействие, както автора се изразява като „...керамиката се разшири до включването на живопис и скулптура като доказателство за съществуващата еволюция”, или като твърдението на друг автор, че „ функцията на предмета е съпътствана от удоволствието, което трябва да съпътства всеки предмет ”.

Другата част от материала е посветена на автори работещи по техниката дълбочинна инкрустация или глинена мозайка, както тя е изразена като нов тип структурно мислене в цялостния си образ и форма.

Представени са изтъкнати керамици представители на тази техника с фотоси на уникални и функционални серии впечатляващи със своя колорит и форма. Цитиран е и един от авторите говорещ за своето творчество, че в него са изразени средствата „...чрез взаимодействието на цвят, напрежение, ритъм и мотив в порцелан, използвайки древната техника нерикоми ”. Десетки са имената на автори цитирани от Марта и разнообразния подход от техники които те използват както в създаване на утилитарни серии, така и в уникални пластики, шликери и пластичен ахат изглеждащи прекрасни в илюстрираните примери. Показани са фотоси от ателиета на художници в процес на работа и техни творби.

Не е пропусната и техниката „ точен ахат ”. тя се изгражда от друге не по малко впечатляващи формообразуващи принципи. Произведенията се характеризират с „...интеграция на цветен спираловиден мотив в керамичната структура”. Марта представя творческите търсения на много автори работещи в техниката дълбочинна инкрустация които споделят своите търсения успоредно с радостта си от творческия процес съчетани от чувството за колорит и пластични форми, грация и динамика, ритъм и спокойствие стигащо до сетивното усещане за музика

Не може да не споменем и представянето от Марта на творби създадени от проф. Ивана Енева нейният научен ръководител, която е основоположник на техниките на инкрустация в България и личното и творчество е пряко обвързано с преподавателската и дейност.

Марта Димитрова разглежда в трета глава технологичните особености при техниката на инкрустация и технологични рецепти на съвременни художници керамици, работещи и въвеждащи в материала на нови технологични принципи, както и формални препоръки при представяне на бързи начини на инкрустиране, методи на смесване на избрана маса с оцветител. В тази част от материала се говори за оцветители и качества, които трябва да притежават пигментите, видове минерални съединения и бои. Цитирани са трудове на специалисти в областта.

В четвъртата част на своя труд, Димитрова разглежда зараждането и развитието на съвременния дизайн и прехода, взаимовръзката и различието между арт керамиката и дизайн продукта – промишлено тиражирания керамичен продукт.

В нашия мултикултурен свят, където отделните изкуства получават все по активна взаимовръзка, както казва автора, понятието дизайн има широко разрастващо се тълкувание, цитирайки добре известните изрази на Франк Райт и Валтер Гропиус за триединството между форма, естетика и функция. За това и отговора на един важен въпрос е наличието на все по тънка граница между уникалната същност и емоционално естетическо преживяване в изящните изкуства и стремежът на творците от сферата на приложните изкуства и дизайна да създадат конкурентно способен продукт, в който утилитарният предмет да въздейства

естетически като пластика и колорит, дори и да създава впечатление за други усещания, например за музика, което психолозите наричат „синестезия” или взаимност на сетивните усещания.

В дисертацията е отбелязан и историческия преход от занаятчиското производство към промишлено производство идеологически формулиран от Джон Ръскин в Англия и значението на Уйлям Морис и Баухаус в Германия за създаването на естетико-идейните насоки за мисията на дизайна. Формирането на ролята на приложните изкуства и дизайна в непрекъснато променящата се социална среда в света през 20-те години на XX в. води със себе си и влиянието на създалата се ситуация в развитието на керамиката с всички произтичащи промени в света. Така Марта ни въвежда в зараждането на двете направления, керамиката като индустриален продукт и като продукт и цел на творчески търсения от страна на художника. Тя разкрива пред нас творчеството на художниците керамици от началото на XX в. създаващите се работилници за керамични произведения, мебели, стенописи, мозайки, витрини и текстил. Цитира имена на известни творци като Джордж Счинк, Роджър Фрай и др. Показва източени на грънчарско колело предмети от каменина, трапезна и арт керамика. Описва дейността на работилницата Омега и на Роджър Фрай, както заслугите му за преминаване към прогресивния дизайн и довеждане до редица иновации. Говори за отправна точка в развитието на експерименталната керамика в работилниците на Баухаус. Цитира ролята на Херман Мутезиус и Валтер Гропиус и др., за развитието на дизайна. Излага основните цели в Баухаус – уникално по рода си обединение на творци, ролята на които продължава да ни удивлява, със своето богатство на идеи и непреходност на творческите търсения. Както казва Марта, в Баухаус керамичното производство изиграва пионерска роля по отношение на контактите с индустрията. Не случайно неговата роля се разраства в световен мащаб. Обемистият труд на Марта Димитрова обхваща и други керамични центрове на различни страни внасящи своя принос в непрекъснато изменящите се изисквания на обществото и търсенията на творците. Глобалният свят се разраства неимоверно и всяка една национална култура допринася за голямото многообразие на стилове и техники в създаване на керамични изделия. Димитрова се е постарала да ни впечатли с това огромно многообразие от уникални гворби, лимитирани серии на уникални керамични пластики и на високото качество на промишлено произведена керамика.

Безспорно този обемист труд има своите качества и макар да не сме цитирали неговите приносите, то те са толкова очевидни, че не нужно отново да бъдат споменати.

Нашето мнение е, че този труд допринася за възходящото развитие в катедра „Дизайн на порцелан и стъкло” и затова предлагаме пред уважаемата изпитна комисия кандидатската дисертация на Марта Тихомирова Димитрова на тема „Инкрустация на цветни маси да бъде гласувана за присъждане на образователната и научна степен” Доктор”.

Рецензент:.....

Проф. Румен Минчев Райчев

СТАНОВИЩЕ

За дисертацията на Красен Минков Троански
на тема Формообразуването във фината керамика в зависимост от
технологичните иновации
в Националната художествена академия
Факултет за приложни изкуства
Катедра: „Дизайн на порцелан и стъкло”
Научен ръководител: проф. Георги Георгиев

Още в увода кандидата Красен Троански, след необходимото кратко въведение в темата, ни очертава целите на своето изследване за развитието на формообразуването на керамични изделия за да покаже богатите възможности в сферата на фината керамика. Неговия труд в началото се развива по традиционния път, да извлече от миналото онези трайни формообразуващи принципи имащи функционални и естетически основания, съпоставяйки ги към целите и средствата на настоящите търсения в областта на керамичното изкуство и в тесен смисъл фината керамика като развитие във времето. Смята, че (цитирам) единствено в тази връзка между история и съвременност може да се осъзнаят настоящите и бъдещите естетически както и бъдещите технологични тенденции във формообразуването на керамични обекти. Обхвата на темата се отнася както за всички възможни сфери на керамично производство така и за България.

Неговият труд съдържа оптимистичните тенденции за едно мащабно развитие и в този план той поставя условието да маркира значимостта и ролята на технологията в развитието на керамичната форма. За целта Троански си поставя следните условия които ще изградят структурата на целият му труд. Това са исторически преглед за значимост и воля на технологията и авторския дял в процеса на формообразуване. Проследяване на стилове и течения в изкуството произлизащи от развитието. Фактори влияещи върху формата във фината керамика за функцията и художествената творба в зависимост от връзките между тези фактори за по задълбочен анализ върху формообразуването. Зависимости между функция и художествена творба чрез факторите автор и технология.

Без да навлизаме в детайли в този обмислен и съдържателен труд ще отбележим най-важното в първата глава в която историческите проблеми са развити в три главни периода условно наречени от автора, първият - период на неолитната революция, втория – период на индустриалната епоха, а третия – на научно-техническата. Това условно разделяне има своите основания и при прочита на всеобхватно развитите теми се вижда задълбоченост и изчерпателност която заслужава уважение.

Във втора глава се изследват взаимовръзките между основните три компонента от които зависи формообразуването в керамиката. Те са три – автора, формата и технологията. Това са факторите които изграждат основата на настоящия труд. Така поставена структурата на изложението се развива в границите на тези условия.

Авторът е първоизточникът на идеите, намеренията и целите, като те зависят от професионалната му подготовка, до колко той е в състояние да ги реализира.

Формата е резултат от приложените умения и цели, като художествена творба и функции

Технологията като трети важен компонент е разгледана като теоретична дисциплина, свързана със същността на материала, чрез която автора би могъл да приложи своите намерения върху формата. В тази част от материала се изследват и връзките между тези три компонента.

Трета глава разглежда техниките за формообразуване като приложими формообразуващи методи, зависещи от целите на автора.

Имайки пред себе си ясната структура и огромното усърдие на Троанов да бъде пределно ясен и изчерпателен в своето изложение, и наситената с научна документалност информация и опит показващ професионалните му умения и неговата привързаност и любов към професията, както и приносите, които смятаме за постигнати, предлагаме пред уважаемата изпитна комисия на Красен Минков Троански за дисертацията на тема Формообразуване във фината керамика в зависимост от технологичните иновации да бъде гласувана за придобиване на научната и образователна степен „Доктор”

Рецензент:.....

Проф. Румен Минчев Райчев